

WILG & MAND

1985 - 2

WILG & MAND

BULLETIN VAN DE STICHTING WILG & MAND, GEVESTIGD TE IJSSELSTEIN

Doelstelling van de stichting: stimuleren van de belangstelling voor de mandenmakerij en de griendcultuur; organisatie van cursussen mandenvlechten; verzamelen van historische gegevens en materialen enz.

Bestuur:

Ch.W. Vink te IJsselstein, voorzitter
C. Tutein Nolthenius te Oisterwijk, secretaris
H.P. Verboord te Vlijmen, penningmeester
P. Craenen te Susteren
P. van den Dool te Boskoop
A.D. van 't Hoog te Veessen (gem. Heerde)
J. Ooms te Nootdorp

G.H. Pot - van Regteren Altena te Schoorl

Donateurs van de stichting ontvangen het bulletin gratis.

Minimum donatie f 15,-- per jaar

o-o

Redactie:

A. van 't Hoog (Veesen)
J. Ooms (Nootdorp)
G.M. Pot - van Regeteren Altena (Schoorl)
C. Tutein Nolthenius (Oisterwijk)

Bijdragen voor het bulletin kunnen gezonden worden aan het onderstaande adres, met vriendelijk verzoek het papier eenzijdig te gebruiken, liefst getypt en anders duidelijk geschreven.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Nassaulaan 14, 5062 JN Oisterwijk, tel. 04242-82238

Bankrekening, t.n.v. de stichting Wilg & Mand, nr. 41 89 09 083

Amrobank te Vlijmen

Postgironr.: 26 95 726

Drukkerij A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop.

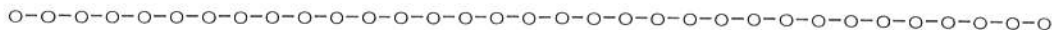
©Uitgave Stichting Wilg & Mand

Vierde jaargang, 1985 nr. 2

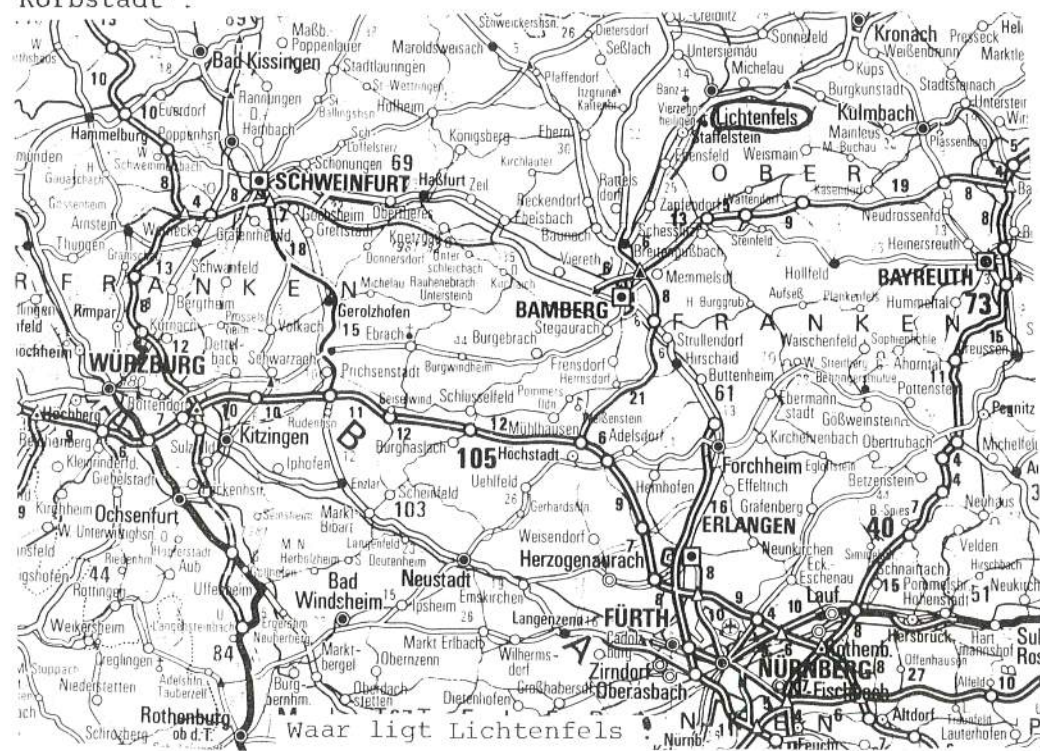
Verschijnt vier keer per jaar

blz

- 22 Mandenmarkt in Lichtenfels (J.O.)
27 Lustrum-donateursdag in de Flevohof
29 van het bestuur
30 Bibliotheek
30 vragen van lezers

Lichtenfels is een oude stad in West-Duitsland. In Noordbeieren (Opper-Franken) om precies te zijn. En wel aan de Main om u nog wat beter de weg te wijzen. Lichtenfels ligt niet ver van Bayreuth en wel even ten noordwesten daarvan. Lichtenfels heeft in binnen- en buitenland een grote bekend opgebouwd (gevlochten) als handelsstad voor mandenmakerijprodukten. Vandaar de sfeervolle bijnaam "Korbstadt".

In de stad zijn vroeger nimmer manden gemaakt het was een handelscentrum. De mandenmakers waren in tal van plaatsen rondom door de eeuwen heen wel actief. In 1795 telde men er 138 meestermand-

denmakers: 95 in Michelau, 18 in Marktgraitz, 4 in Lettenreuth, 4 in Schwürbitz, 3 in Oberwallenstadt, 3 in Trainau, 3 in Marktzeuln, 2 in Lichtenfels, 2 in Schney. De plaatsen Burgkunstadt, Neuensee, Schneckenlohe en Woffendorf hadden er elk één.

In 1882 wees een officiële telling uit dat er in het regerings-district Opper-Franken 2844 mandenmakerijen waren. Daarvan waren er niet minder dan 1600 in de regio Lichtenfels gevestigd (samen 41% van alle bedrijven aldaar). In sommige plaatsen was een specialisatie ontstaan zoals in Michelau (wiegen), in Neuensee (mattenkoppers), in Marktzeuln (bloemenkorfjes en flessemanden), in Welhelmsthal (wasmanden) en in Marktgraitz (kinderwagens).

De optelsom van alle mandenmakerijen in heel "Frankenland" komt nu niet verder dan 150 namen. Een afspiegeling van het Nederlandse beeld dus: een sterke teruggang door sterk concurrerende buitenlandse import.

In 1975 bedroeg de totale omzet aan manden en rotanmeubelen in West-Duitsland 76 miljoen Mark, inclusief 10 miljoen Mark export. Daar stond een import tegenover ter waarde van 75,5 miljoen Mark. In 1982 bleek dat importbedrag te zijn gestegen tot 183,3 miljoen Mark. Wel een bewijs dat er in Duitsland weer een groeiende behoefte aan vlechtewerk valt te constateren. In die behoefte blijkt de prijs echter een veel belangrijker rol te spelen dan de kwaliteit.

Ondanks alle tegenslag is Lichtenfels in het teken blijven staan van het ambacht dat al sinds mensheugenis bestaat. Nog kortgeleden is er een grootscheepse mandenmarkt georganiseerd en wel de vijfde "Lichtenfelser Jubiläums-Korbmarkt". Dat we er in dit

nummer van Wilg & Mand over kunnen schrijven danken we vooral aan de familie Muris*) in Stein die een bezoek aan dit evenement heeft gebracht. En een van de familieleden was zelfs zo vriend-

*) De familie Muris waarvan de vader eerst mandenmaker was en later tot zijn pensioen instructeur van vlechtonderricht op een sociale werkplaats en één zoon het vechten ook goed meester is heeft veel belangstelling voor alles wat met vlechten te maken heeft vandaar dat zij een bezoek brachten aan een tweedaagse evenement dat zich op 560 km van hun huis afspeelde.

delijk om ons een sappig verslag van de reis toe te sturen plus een exemplaar van de speciale feestkrant, die als bijlage bij de "Frankischer Tag" was verschenen: vol boeiende foto's en interessante wetenwaardigheden. Niet minder dan zes belangrijke personen hadden er een voorwoord in geschreven: onder andere staatsminister dr. Anton Jaumann, de minister-president van Beieren Franz Joseph Strausz, de burgemeester van Lichtenfels en de directeur van de sinds 1904 in Lichtenfels bestaande rijksvak-school voor mandenmakers ("Staatlich Korbfachschule"). Wel een bewijs dat het mandenmakershandwerk er nog in aanzien is gebleven. Het evenement begon op 15 september 1984 met een feestavond, waarmee het speciale mandenmakersbier ("Flechterla") schuimend zijn eerste verjaardag vierde. De dag daarop stond de mandenmarkt centraal. Dat in het programma de verkiezing van de eerste Duitse mandenkoningin was opgenomen bewijst dat aandacht-trekkende publicitaire middelen niet werden geschuwd. Of de gelukkige 18-jarige "koningin" Heike Vogel ook zelf een stofdoekenmandje kan vlechten vermeldt de recente historie niet.

Verslagfragmenten

Het zou te ver voeren om het Muris-verslag, waarin ook diverse geneugten onderweg de revue passerden, in zijn geheel op te nemen. We volstaan met die fragmenten die direct te maken hadden met het Lichtenfelser hoofdonderwerp.

"Na een stevig ontbijt vertrokken we richting Lichtenfels. Vooraan in de stad stond de grootste mand ter wereld: 2½ meter hoog en vele meters in omtrek."

"Van de rommelmakt naar het Stadsslot. Daar was een tentoonstelling van hedendaags Duits vlechtwerk. Hier heeft het moreel de duidelijkste klappen opgelopen..." Ik ga opheffingsuitverkoop houden. "Ik ga maandag mijn korfplank kapotzagen." "Wanneer is het St. Martinus om alles te kunnen opstoken?" "Ik ga mensen geld terugbrengen, want ik heb ze teveel laten betalen...."

Allemaal kreten die uitdrukten dat de kwaliteit die we zagen ontzettend goed was. Er was schitterend sierwerk in schenen, maar er stonden ook prachtige manden. Er was zelfs een gevlochten gezicht en een witsen gemakrameerd kunstwerkje. Daarnaast zagen we ook voor ons bruikbare methoden om te werken: hoe men met mallen werkte, hoe men op een soort lessenaartje zat met alle gereedschap bij de hand, de korfplank die aan één kant op het bokje stond, een mal om rechthoekige manden ook rechthoekig te houden. Alles werd opgemeten, bekeken en gefotografeerd."

"Toen zijn we naar de markt gegaan. Daar splitsten we ons in groepjes van twee. We spraken af dat we over één uur elkaar weer bij het Rathaus zouden zien. Na één uur spraken we dat weer af en daarna nog eens. In de tussentijd gaven we onze ogen de kost. Er was heel veel te zien. We troffen elkaar af en toe, al mompelend, peinzend en metend aan een prachtig gevlochten bed of bij de gevlochten hoge hoeden, bij de stand van de vlechtschool of zo maar ergens op de markt. De stand van de vlechtschool was iets aparts. Daar stond ook een half in elkaar gezette en opgevlochten Romeinse stoel, precies zo een als vader had gevlochten voor de NOS. Daar raakten we over aan de praat. Dat vonden ze wel leuk: Nederlanders. Van het een kwam het ander. Wannen hadden ze er nauwelijks of niet gemaakt. Wel veel sierwerk van schenen. Ze waren aan het uitzoeken of dat sierwerk het eerst in Nederland of in Lichtenfels was gemaakt. De directeur zou ons daarover nog weleens graag willen spreken. We beloofden hem een Nederlands artikel over de herkomst van het siervlechtwerk te vertalen. En toe te sturen."

De lezers zullen het model van de stoel herkennen want het is dezelfde afbeelding waarnaar de heer Muris uit Stein op verzoek van de NOS een stoel maakte. In ons bulletin 1983-1 staat een afbeelding van die stoel.

Na deze ervaringen van de familie Muris wijden we nog enkele korte stukjes aan onderwerpen, die in de speciale krant waren opgenomen.

Gevlochten stoelen voor Romeinen

In de buurt van Keulen is een Romeinse grafkamer gevonden. Er werd een in marmer gehouwen reliëf in aangetroffen voorstellende een hooggeplaatste Romein in een gevlochten zetel. De Romein was omringd door vier slaven die zijn ochtendtoilet verzorgden. Het is aan de zetel duidelijk te zien: een professionele vakman anno nu zou er de handen vol aan hebben. Tot in ieder detail een volmaakte vlechttechniek, daterend van omstreeks 200 jaar na Christus. De vakschool in Lichtenfels heeft van het Beierse Nationalmuseum in München de vererende opdracht gekregen precies zo'n zetel te maken en van hetzelfde materiaal: geschilde wilgeteen!

Vlechtwerk op vier wielen

Ongeveer in het midden van de zestiende eeuw werden de tot dan slechts schommelende wiegen verrijdbaar gemaakt. Ze kregen twee assen en vier houten wielen. De kinderwagen was geboren! De afbeelding laat een nagemaakt exemplaar zien. Het is te bezichtigen in het Duitse mandemuseum te Michelau, dat op 5 km ten oosten van Lichtenfels aan de Main is gelegen. De eerste gevlochten kinderwagen is in Lichtenfels vervaardigd (zeggen de Lichtenfelsers). Ze worden er nog altijd gemaakt.

Rijksvakschool in Lichtenfels

Uit heel Duitsland komen leerlingen naar deze school. Om daar alle kneepjes van de "Feinlechtereij" onder de knie te krijgen.

Er is ook een afdeling meubelmakerij waar hoofdzakelijk met rotan allerlei meubelstukken worden vervaardigd. Vroeger kwamen vrijwel uitsluitend jongemannen uit de omliggende mandemakersdorpen naar de school om er het vak voor hun broodwinning grondig te leren. Vandaag de dag laten meer vrouwen dan mannen zich voor dit vakonderwijs inschrijven. Ongeveer de helft van het aantal leerlingen wil na het eindexamen nog zo'n drie jaar ergens praktijkervaring opdoen om dan het vakdiploma ("Meisterprüfung") te halen en een eigen bedrijfje te beginnen.

Cursussen voor toeristen

In Lichtenfels is men op het goede idee gekomen om mini-cursussen te organiseren voor toeristen, die zelf weleens een mandje willen maken. Een leraar van de vakschool brengt in drie avonden van drie uur de basiskennis daarvoor bij. Het lijkt al te kort om de vereiste vaardigheid te verkrijgen in dit toch verre van eenvoudige handwerk. De meeste cursisten gaan echter huiswaarts met een of twee zelfgemaakte souvenirs van teen. Wie zich wat meer wil bekwamen in dit vlechtwerk kan zich aanmelden bij de plaatselijke volkshogeschool voor een cursus van enkele weken.

J.O.

Een kijkje in een Middeleeuwse mandenmakerij. De knecht rechts staat wilge-teen te schillen. De geschildte teen wordt onmiddellijk verwerkt door de vakman die de laatste hand legt aan een model dat klassiek is te noemen.

Frühe Darstellungen

der Korbflechterei sind uns in alten Stichen überliefert. Hier gestattet uns der Künstler einen Blick in eine buchstäblich mittelalterliche Korbmacherwerkstatt: Grüne Weiden werden auf primitive Weise geschält (rechts im Bild) und sogleich zu groben Körben verarbeitet. Die Wurzeln des Handwerks aber reichen bis in die Zeit der Pharaonen, ja – bis in die Anfänge der Menschheit zurück

De jaarlijkse mandenmarkt in Lichtenfels

In aansluiting op bovenstaand artikel is het wellicht interessant te weten dat deze markt jaarlijks wordt gehouden, evenwel niet zo uitvoerig als in het jubileumjaar 1984. Het is steeds op het 2e weekend in september, dus dit jaar op 8 september. Missien iets om in een vakantieplan te betrekken.

o-o

LUSTRUM-DONATEURSDAG IN DE FLEVOHOF

Op 26 september 1980 is de Stichting Wilg & Mand officieel opgericht in IJsselstein. Binnenkort sluiten we dus ons eerste lustrum af. Dat het bestuur dit samen met alle donateurs wil doen spreekt vanzelf. Vandaar dat de donateursdag 1985 in het teken van dit vijfjarige bestaan zal komen te staan. Zowel plaats als programma kunnen ertoe bijdragen, dat het een gezellige dag wordt.

Zaterdag 5 oktober!

Op die dag heten wij u - en eventuele introducés - van harte welkom in de Flevohof, het bekende "Kijk, Speel & Doe Park" met zijn vele attracties voor jong en oud. Een mooiere entourage voor onze eerste mijlpaal is nauwelijks denkbaar. En iedereen krijgt alle gelegenheid om met de vele bezienswaardigheden in dit recreatieoord kennis te maken. In de middag blijft daar nog tijd genoeg voor over.

Samen met burgemeesters

Er zijn in Nederland diverse gemeenten, die onmiddellijk aan mandenmakers doen denken: Ameide, Ammerzoden, Boskoop, Dreumel, Harderwijk, Heerde, Kerkdriel, Langbroek, Noordwolde, Schijndel, Vlijmen, Wijhe, IJsselstein. Dat waren vrijwel allemaal centra van teencultuur of mandenmakerij, waarbinnen wilgeteen en vlechten een zeer belangrijk middel van bestaan vormde. Iedere gemeente kende zijn eigen type manden, al naar gelang het omliggende afzetgebied variërend van tuinderijen tot vissersschepen. Er werd in het verleden ook heel wat Nederlands mandwerk geëxporteerd, want dat vakwerk stond ook buiten onze grenzen hoog aangeschreven.

Het bestuur van Wilg & Mand heeft de burgemeesters van genoemde gemeenten uitgenodigd onze donateursdag in de Flevohof bij te wonen. Het is verheugend u te kunnen melden, dat er al positieve reacties zijn ontvangen. Voor u stellig een reden te meer om ook te komen. Van harte welkom!

Globaal programma

Het ochtendprogramma begint om 10.30 uur, maar al vanaf 10.00 uur wordt er koffie geschonken.

Een van de belangrijkste agendapunten betreft de uitreiking van het eerste exemplaar van het boekje "De ovale mand", dat dankzij de

financiële medewerking van veel donateurs tijdig gereed zal komen. Het is geschreven door Ir. W.D.J. Tuinzing, oud rijksconsulent voor de riet- en griendcultuur, met medewerking van de in januari 1983 overleden mandenmaker A. Westendorp, de vakman die zoveel voor zijn vakgenoten, cursisten en onze stichting heeft betekend.

U en de aanwezige burgemeesters zullen worden geïnformeerd over de rol die mandenmakers en mandenmakerscentra in de Nederlandse economie hebben gespeeld.

Natuurlijk staan we niet alleen stil bij het verleden, maar ook bij het heden en de toekomst (waarin we met méér donateurs méér hopen te kunnen doen).

Het middagprogramma wordt geheel gevuld door vlechtdemonstraties. Zowel ervaren mandenmakers als cursisten zullen een aantal variaties vlechtwerk laten zien. Van bodem tot en met oren of hengsel.

Tussen beide programma-onderdelen in wordt een eenvoudige koffie-maaltijd gereserveerd, die in de totaalprijs is inbegrepen.

Die prijs bedraagt f 20,- per persoon en is inclusief de gereduceerde entreprijs.

Meld u snel aan per giro

Als u van plan bent te komen (doen!) verzoeken wij u vriendelijk zoveel maal f 20,- over te maken als uw gezelschap groot zal zijn. Dus: komt u alleen dan gireert u f 20,-, komt u met z'n tweeën dan f 40,-. Het postgironummer is 2695726 of banknr. 41 89 09 083 AMRO-bank Vlijmen. Duidelijk vermelden: penningmeester W&M, 1x (of 2x of 3x) Flevohof. Wij kunnen dan de donateursdag aanpassen aan het aantal komers en u ontvangt tijdig uw toegangskaart(en).

Geef ook aan of u een "lift" zoekt of wilt geven, dan brengen wij partijen tot elkaar.

Tot in de Flevohof!

V A N H E T B E S T U U R

Donatie 1985. De meeste bijdragen voor 1985 zijn gelukkig binnen. Deed u echter nog geen duit in het zakje? Doe het dan spoedig op giro 26 95 726. De nalatigen zien een rood kruisje ter herinnering op hun adresstrookje. Zij die ook over 1984 hun donatie nog niet voldeden zien twee kruisjes staan. Na deze laatste aanmaning worden zij bij niet betalen van de donateurslijst geschrapt.

Tuunday. Ook dit jaar zal Arie van 't Hoog met enkele helpers weer een "tuunday" in het Openluchtmuseum te Arnhem houden. Op donderdag 25 juli bent u vanaf 10 uur welkom. Bij slecht weer schuift het automatisch op naar zaterdag 27 juli. Ieder, jong en oud, donateur of niet die belangstelling heeft om te zien of te proberen hoe het tuunen gaat krijgt hier de

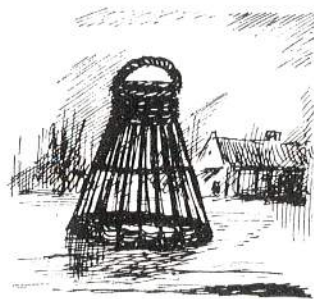
Zomercursus 1985. De zomervlechtcurso die in de eerste week van juli zal worden gehouden o.l.v. Arie van 't Hoog is volgeboekt. Jammer als u deze nog had willen meemaken. Volgend jaar is het hopelijk weer en moet u er vlugger bij zijn.

O-O

O-O

Gelukkig weer eens iemand die van deze rubriek, die voor allen open staat, gebruik maakt.

Wie weet hier op enigerlei wijze iets meer van? Gaarne bericht aan het secretariaat.

dit is het zeker niet want
dit is een stulpkooi voor
jonge kuikens

Een nieuwe aanwinst voor onze bibliotheek is het boekje
 Withe baskets, traps and brooms. Traditional crafts in Nova Scotia.
 door Joleen Gordon, 1984 , 56 pag.

Een aantrekkelijk boekje met leuke instructieve foto's. Beginnend met een korte historie van het vlechten door de diverse immigrantengroepen in Canada. Daarna het traditionele gebruik van Viburnum (withe) bij het vlechten van diverse dingen als tuinmand, aalfuik, bezems, viskeringen en zelfs als wichelroede. Tot slot aanwijzingen hoe een eenvoudige tuinmand, palingfuik of mosselmand te maken.

Wandtapijt van Arthur Bauwens; Wissenstropen